

# ENTREPRENEURSHIP AND SMALL BUSINESS MANAGEMENT

## Chapter 11. Modern Technology in Business

*Lecturer: Kholbaev Bakhrom, PhD*

### ТАДБИРКОРЛИК ВА КИЧИК БИЗНЕС БОШҚАРУВИ

#### Мавзу 11. Бизнесда замонавий технология

Кўпчилик ишбилармонлар сингари, сиз "офис" деб номланган асосий фаолият базасига эга бўлишингиз керак. Анъанавий кўринишда бўлмаслиги мумкин; бу чакана савдо дўкони, бино қавати ёки қурилиш майдончасидаги трейлер бўлиши ҳам мумкин. Бу сизнинг уйингиздаги хона ёки каттароқ офис мажмуаси ичидаги кабина ҳам бўлиши мумкин.

Олдин офис сизни топса бўладиган жой деб ҳисобланган. Шу кунларда сизнинг аниқ жойлашувингиз жуда мавхум бўлиши мумкин.

Ҳозирги кунда тадбиркорлар ҳам, ходимлар ҳам худди уйдан, мижознинг офисида, меҳмонхона хонасидан ёки самолёт ёки пойезд бортида ишлаётган ҳолда топилади.

Ҳақиқатан ҳам, кенг кўламли тадқиқотларга кўра, 15 миллиондан ортиқ одам кўпинча боғлар ва бошқа дам олиш масканларида ишлайди.

Энг сўнгги симсиз ноутбук ва нетбуклар каби қурилмалардан кенг фойдаланиш офисингиз деярли ҳамма жойда бўлиши мумкинлигини англатади ва сиз ҳамкасблар ва мижозларингиз билан исталган вақтда, исталган жойда алоқада бўлишингиз мумкин.

Анъанавий офисдан узоқда олиб бориладиган бизнес кўплаб номлар билан аталади, масалан, мобил ишлаш ёки масофадан ишлаш - бу охириги атама телекоммуникациянинг ушбу фаолиятни амалга оширишдаги муҳимлигини таъкидлайди.

Аслида офис - бу сиз ҳозир ишғол қилаётган ҳар қандай иш жойини англатади. Иш энди сиз борадиган жой эмас, балки сиз қиладиган нарсадир.



Кўпгина тадбиркорлар ўзлари олиб юрадиган ноутбуклар, мобил телефонлар тўлиқ жиҳозланган виртуал офисларга тенг.

Бугунги иш дунёсида сиз энди битта жойга телефон орқали боғланиб қолмагансиз ва барча муҳим маълумотларни ўз ичига олган катта ҳажмли иш столи компютеридан фойдаланишингиз шарт эмас.

Интернетга уланиш, офис воситаларининг кучли мобил версиялари ва янги телефон хизматлари бир-бирига боғловчи алоқаларни юмшатади ва жисмоний жойлашувни заруратдан кўра қулайроқ қилади.

Баъзи корхоналар ҳатто виртуал компанияларга айланган ҳамкасблари кўп вақтларини алоҳида жойларда ўтказадилар ва фақат вақти-вақти билан учрашадилар. Асосан, сиз масофавий ишлаётганингизда "офисда" бўласиз.

Мақсад анъанавий "офис" ни йўқ қилиш эмас, балки уни "кенгайтирилган офис" га айлантириш учун тармоқ ва алоқа технологияларидан фойдаланишдир. Сизнинг кенгайтирилган офисингиз ҳақиқий, жисмоний жой эмас; у виртуал, худди интернет виртуал бўлгани каби.

Сиз серверлар, маршрутизаторлар ёки у боғлиқ бўлган оптик толали кабеллардан бирига тегишингиз мумкин бўлса-да, сиз интернетга теголмайсиз.

Интернет - биз ҳаммамиз рози бўлган конвенциядир - биз Багама оролларидамизми ёки кенгайтирилган офисда ўтирибмизми, фарқи бўлмай қолди. Одамлар ўнлаб йиллар давомида масофадан ишлайди, аммо бизнинг ҳозирги ҳаракатчанлик даражаси интернет ва мобил қурилмаларнинг тўғридан-тўғри ўсишидир, бу бизга исталган жойдан интернетга осонгина уланиш имконини беради.

### **Виртуал офисни жиҳозлаш**

Гарчи сиз биринчи бизнесингизни бошлаётган бўлсангиз ҳам, иш столи ва ноутбуклар, планшетлар, мобил телефонлар ва смартфонлар, шунингдек, корхонангизни йўлга қўйиш учун зарур бўлган бошқа маҳсулдорлик ускуналари билан етарлича тажрибага эгасиз.

Истеъмолчи ва кичик бизнес технологияларининг ўзгармас хусусияти шундаки, ҳар бир янги итерация камроқ эвазига кўпроқ нарсани беради.



Сиз ўтган йилларга қараганда кўпроқ индивидуал жиҳозларни сотиб олишингиз мумкин, аммо уларнинг ҳар биридаги нарх ёрлиғи ўтган йилга ва ундан олдинги йилга нисбатан паст бўлади.

Дарҳақиқат, нархлар шунчалик тез тушадики, офис технологиялари жуда юқори тезликда қадрсизланади. Бу уларнинг ёмон эканлигида эмас - аксинча.

Аммо уларнинг қайта сотиш қиймати пайдо бўлаётган арзонроқ ва кучлироқ технология сабабли доимий равишда пасаймоқда.

Шунинг учун, сиз офис асбоблари ва технологияси ҳақида бошқа нарсаларга қараганда бироз бошқача ўйлашингиз керак. Ускунани сотиб олаётганда эътиборга олиш керак бўлган бир нечта ҳақиқат:

Ҳатто энг қиммат офис буюми, иш столи ёки ноутбук ҳам тарихий ўлчовларга қараганда арзонроқ. Нимани ва қачон сотиб олсангиз ҳам, у кейинги версияларга қараганда қиммат ва қувватсиз кўринади. Ҳар уч-олти ойда янги компьютер технологиялари пайдо бўлади.

Бугун янги сотиб олган компютерингиз бир неча ой ичида янада кучли жиҳозлар туфайли эскириб қолади ва агар сиз ҳозирги ҳолатда қолишни истасангиз, икки-уч йил ичида бутунлай алмаштирилиши керак бўлади.

Оргтехника иш унумдорлигини ошириш орқали ўзини жуда қисқа вақт ичида қоплайди. Ҳозирги технология билан боғлиқ харидларингизни капитал ускунага инвестиция қилишдан кўра оддий бизнес харажати сифатида кўринг.

Солиқ декларациясида ушбу нарсаларга қандай муносабатда бўлишингиздан қатъи назар, йиллар давомида ушбу ускунанинг қийматини олишга уринманг.

Ҳа, маҳсулотлар жуда яхши ишлайди ва йиллар давомида маҳсулдорликни таъминлашда давом этади. Аммо уларнинг харажатлари ҳафталар ёки ойлар ичида қопланади - амортизация ҳисоб-китоблари талаб қилинмайди.

Бу сиз энг яхши харидни олмайсиз дегани эмас. Нақд пул ҳар доим қийматга эга. Аммо сизнинг вақтингиз ҳам шундай ва нарх белгилари одатда офис маҳсулотларининг кўпчилигидан инвестиция даромади билан сояланади.

Офис жиҳозларини харид қилишда ҳақиқий муаммо - бу янгиси эскисига қараганда ҳақиқатдан ҳам юқори маҳсулдорликни таъминлайдими?



Агар янги нарса кўпроқ пул олиб келиши мумкин бўлса, эски жиҳозларни охиригача сиқиб фойдаланиш тўғри эмас. Уни фақат юқори маҳсулдорликка олиб келадиган нарса пайдо бўлгунча сақланг.

## **Виртуал офис**

Энг сўнги технологиялар туфайли самаралироқ бўлишингизга ёрдам берадиган кенг турдаги маҳсулотлар ва онлайн хизматлар мавжуд.

Улар минглаб бизнесга йўналтирилган иловаларни таклиф этади, бу эса фойдаланувчиларга ўз телефонларини чинакамига мослаштириш ва уларни вақтни бошқариш, контактларни бошқариш ва шахсий маҳсулдорлик воситаларига айлантириш имконини беради.

Тадбиркор учун нетбук ёки ноутбук бўладими, иш одатларингизга ва услубингизга тўғри келадиган ва фойдаланиш қулай бўлган технологияга асосланган воситаларни танлаш муҳимдир.

Охир оқибат, сиз ишлашингиз керак бўлган нарсага мос келмайдиган ёки ўта мураккаб бўлган технологияга ботиб қолмасдан, унумдорлигингизни оширишни хоҳлайсиз.

## **Яхши уланиш**

Ўзингизни ва офисингизни жиҳозлашда биринчи ташвиш - бу ташқи дунё билан уланишдир. Сизда кенгайдиган нарсалар туркуми бор ва уларнинг барчаси максимал самарага эришиш учун биргаликда ишлаши ҳар қачонгидан ҳам муҳимроқ.

Бугунги кунда самарадорлик компаниянгиз деворлари ичида ҳам, ташқарисида ҳам яхши алоқада бўлишни англатади.

Агар сиз якка тартибдаги тадбиркор сифатида иш бошлаган бўлсангиз ҳам, сиз мижозлар ва етказиб берувчилар билан электрон алоқада бўлишни ва таклифлар, жадваллар ва бошқа маълумотлар файлларини баҳам кўришни хоҳлайсиз.

Бу нафақат телефон, факс ва лаҳзали хабар алмашиш уланишларини талаб қилади, балки одатда унумдорлик дастурлари, онлайн хизматлари ва портатив симсиз қурилмалар ўртасида маълум даражада мувофиқликни талаб қилади.



Илгари бу ходим ва бизнес ҳамкорлар ўртасида узлуксиз маълумотларни узатиш учун фақат энг машхур операцион тизимлар ва иловалардан фойдаланишни англатар эди.

Бироқ, бугунги кунда шахсий компьютерлар билан осонгина боғланиши мумкин; USB уланиши орқали компьютерга уланадиган ҳар қандай ташқи қурилма тармоқдаги барча компьютерлар билан ишлайди.

Сиз ҳали ҳам кичик муаммоларга дуч келишингиз мумкин, лекин кўпинча, қайси турдаги компьютер ускуналари ишлатилишидан қатъи назар, маълумот ва файл алмашиш ҳар қачонгидан ҳам осонроқ.

Сизнинг офисингизда тармоқ - бу офис ичидаги ва ташқаридаги воситаларни мувофиқлаштиришга ёрдам берадиган ва уларни ва улар ҳақидаги маълумотларни ҳамкасблар ва ҳамкорлар ўртасида алмашишга ёрдам берадиган нарса.

Тармоқлар маҳаллий тармоқни, қурилмалар ўртасидаги Bluetooth уланишларини, кенг ҳудуддаги уяли алоқаларни ва, албатта, якуний магистрал, интернетни ўз ичига олади.

Бизнинг офисимизни кенгайтирадиган бизнинг портатив қурилмаларимиз - ноутбуклар, мобил телефонлар, нетбуклар ва планшетларнинг ўзлари эмас.

Айнан мана шу инфратузилма барча қурилмаларимизни бирлаштиради ва глобал тармоқ провайдерлари орқали ички ва ташқаридаги умумий маълумотларга тез ва осон киришни таъминлайди.

## **2 та керак бўлади**

Агар сиз якка тартибдаги тадбиркор сифатида иш бошлаган бўлсангиз ҳам, сизда камида иккита уланган компьютер бўлиши керак. Агар сиз кўп саёҳат қилсангиз, улардан бири ноутбук ёки нетбук бўлиши мумкин.

Қаттиқ дискингиз ишламай қолиши, вирус юқтириши ёки биринчи шахсий компьютерни ёқиш/ўчириш тугмаси билан боғлиқ ноаниқ муаммо пайдо бўлиши фақат вақт масаласидир.

Компютерлар жуда бардошли, аммо исталган жиҳоз ишдан чиқиши мумкин.

Сизнинг муҳим бизнес маълумотларингизни сақлайдиган машина хавф остида бўлса, нима қиласиз?



Янги компьютер сотиб олинг ва ўзингиз хоҳлаган тарзда созланган барча одатий дастурий таъминотларингизни қўшинг, шунда маълумотлар қайта сақланиши мумкин.

Сизнинг бизнесингиз мижоз ва ҳамкорлардан неча соат ёки кун узилиб қолиши мумкин?

Дарҳақиқат, сизга асосий компютерингизнинг камида битта дубликати керак бўлиб, сиз унга дарҳол муружаат қилишингиз мумкин.

Идеал ҳолда, ёнғин, ўғирлик ва тошқиндан ҳимоя қилиш учун бошқа жойда сақланадиган учинчи, портатив версия керак. Захира компютерингиз саёҳат қилиш учун ишлатиладиган ноутбук бўлиши мумкин.

### *Хизмат кўрсатиши*

Охир-оқибат, сиз офисингиз ва унинг жиҳозларини иш учун фойдаланадиган барча бошқа жойлар ва қурилмалар билан боғлайдиган виртуал тармоқ қуришингиз керак.

Симсиз тармоқ туфайли сизнинг уйингиз, орқа қаватингиз, маҳаллий қаҳвахона, парк ва автомобилнингиз кенгайтирилган офисингизнинг бир қисми бўлиши мумкин.

Лекин бошлаш учун энг мантиқий жой асосий компютерингизни ва унинг захира нусхасини улашдир. Сиз электрон жадваллар яратасиз, китобларни сақлайсиз, сотув тақдимотларини яратасиз, тармоқни кезасиз ва сўзларни қайта ишлайсиз.

Сиздан бошқа ҳеч ким сизнинг маълумотларингизга тўлиқ кириш ҳуқуқига эга бўлмаслиги керак. Шунга қарамай, агар сиз бир кишилик операция бўлсангиз ҳам, ушбу тизимни акс эттирувчи бошқа компьютер керак.

Сизнинг компаниянгиз ўсиб улғайган сари, дастурий таъминотнинг асосий нусхаларини ва ҳатто маълумотларни марказий компютерда сақлаш ва турли иш станцияларига алоҳида ходимларнинг эҳтиёжларига қараб, ундан кўп ёки камроқ фойдаланиш имкониятини бериш арзонроқ ва қулайроқ бўлиши мумкин.

Бошқа қурилмаларга маълумотлар ва бошқа хизматлар кўрсатадиган ҳар қандай компьютер сервер деб аталади ва ундан маълумот оладиган компютерлар мижоз/сервер архитектурасида жойлашган мижозлардир.



Тармоқлар ва уларга бўлган талаблар ортиб бориши билан серверлар учун махсус хусусиятларга эга компьютерлар танланади. Аммо бу босқичда сервер ускунасини харид қилиш ҳақида ташвишланишингиз шарт эмас. Ҳозирги операцион тизимлар сизнинг компьютерларингизни тармоққа улаш учун барча махсус дастурий таъминот хусусиятларини ўз ичига олади.

### ***Тармоқ***

ЛАН (Маҳаллий тармоқ) яратишнинг анъанавий усули бу икки ёки ундан ортиқ компьютерларнинг Ethernet адаптерлари ўртасида жуда арзон 5-тоифали кабелни улашдир.

Агар улардан бирортаси эски бўлса, бир ёки бир нечта компютерингизга улаш учун кичик ва арзон Ethernet картасини сотиб олишингиз керак бўлиши мумкин. Бугунги кунда кўпгина компьютерлар ўрнатилган Ethernet адаптерлари билан жиҳозланган.

802.11x ёки Wi-Fi тармоқ адаптерлари ёрдамида компьютерларингизни симсиз тармоққа улаш осонроқ. Улар турли хил тармоқ тезлиги ва адаптер услубларида - Ethernet ёки USB портлари ёки компьютерларни улаш учун кўшимча карта сифатида тақдим этилади.

Ушбу Wi-Fi радио узатгичлари жуда машҳур бўлиб, ноутбукларнинг стандарт хусусияти бўлиб, барча смартфонлар ва симсиз PDA-ларда мавжуд.

Ўтказилган тадқиқотга кўра, энди уй хўжаликлари симсиз Ethernet-га қараганда Wi-Fi симсиз технологиясидан фойдаланадилар. Аэропортлар, меҳмонхоналар, қаҳвахоналар ва бошқа жамоат жойларидаги Wi-Fi уланиш нуқталари йўлда ушбу уланишни таъминлайди.

Уяли алоқа тармоқларидаги кенг полосали маълумотлар каналлари анча кенгроқ уланишни таъминламоқда. Илгари овозни узатиш билан чегараланган уяли телефон тармоқлари тобора яшин тезлигида маълумотларни узатиш имкониятига эга.

Ушбу технология уяли телефонлар, симсиз PDAлар, нетбуклар ва ноутбуклар билан ишлайди - яқин атрофдаги электр розеткаси ёки Wi-Fi уланиш нуқтаси мавжудлигидан қатъи назар, тармоқни исталган жойда фойдаланишга имкон беради.



## ***Маълумот***

Аксарият ҳолларда компьютер ва телекоммуникация ускуналарини амортизация қилишдан кўра, уни фойдалироқ ва, албатта, қулайроқ деб топасиз. Шундай қилиб, ҳар йили ўзгариб турадиган қоғозбозлик ва амортизация ҳисоб-китоблари камроқ бўлади.

Бундан ташқари, пулнинг вақт қиймати шуни кўрсатадики, бугунги кунда сизга бир марталик тўлов ҳар доим кейинги 3-5 йил ичида пропорционал акциялардан қимматроқдир. Сўнгги йилларда сиз харажат қилишингиз мумкин бўлган бизнес ускуналари миқдорини ошириш орқали ҳамкорлик ўрнатаяпсиз.

Янги асбоб-ускуналар унумдорликнинг янги даражасини яратади, бу эса кўпайган фойда келтиради, бу эса кўпайган солиқларни келтириб чиқаради. Мавжуд солиқ имтиёзлари ҳақида бухгалтерингиз билан гаплашинг.

## **Қўлланма**

Эртами-кечми, ҳар бир тадбиркор қўлланма ёзиши керак бўлади. Ходимлар сиёсати бўйича қўлланмалар, процедуралар бўйича қўлланмалар ва хавфсизлик бўйича қўлланмалар энг муҳимларидан бирлари ҳисобланади.

Агар сизда фақат битта ходим бўлса ҳам, сиёсатни ёзма равишда ёзишни бошлаш айтилиши вақти. Ходимлар кўпайишидан олдин ҳозирроқ қўлланма яратиш, кейинчалик жанжал, чалкашлик ва даъволарнинг олдини олади. Буни қандай бошлаш керак? Ҳамма нарсада бўлгани каби, режалаштиришдан бошланг. Қўшмоқчи бўлган нарсаларингизнинг батафсил контурини ёзинг.

Ёзаётганингизда, қўлланмани ўқиш ва тушуниш осон бўлишига эътибор қаратинг. Маълумотни етказишнинг энг оддий, энг қисқа усулини ўйлаб кўринг. Иложи бўлса, ўқишни осонлаштириш учун нукта ва рақамланган рўйхатлардан фойдаланинг.

Адвокат ёки инсон ресурслари бўйича маслаҳатчи жараён давомида бебаҳо бўлиши мумкин. Ҳеч бўлмаганда, ҳуқуқшуносингиз тайёр қўлланмани текшириб берсин. Ниҳоят, барча янги ходимлар қўлланманинг нусхасини олишига ва уни ўқишига ишонч ҳосил қилинг.

Ходимлар қўлланмадаги барча маълумотларни ўқиб чиққанликлари ва тушунганликлари ҳамда компаниянинг сиёсатига риоя қилишга розилиklarини билдирган ҳолда имзо қўйишлари, санаси ва сизга қайтиб келиши керак бўлган саҳифани кўшинг.



## Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Basics of business: textbook and workshop for academic undergraduate students / Bobrova, O.S., Tsybukov S.I., Bobrov I.A. - Yurayt Publishing House, 2021. — 330 p.
2. Business Basics: Textbook / E.A. Arustamov. - M.: Dashkov and K, 2020. - 232 p.
3. Bygrave, W.D. and Zacharakis, A. (2014) *Entrepreneurship*. Third edition. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
4. Entrepreneurial activity: a textbook for secondary vocational education / E. E. Kuzmina. - 3rd ed., revised. and additional - Yurayt Publishing House, 2020. — 417 p.
5. Fundamentals of business (entrepreneurship): Textbook / N.Yu. Kruglov. - M.: KnoRus, 2021. - 440 c.
6. Fundamentals of business informatics: textbook and workshop for undergraduate and graduate students / E.P. Zaramenskikh. - Yurayt Publishing House, 2020. — 407 p.
7. Fundamentals of entrepreneurial activity: a textbook and workshop for academic undergraduate students / E.F. Cheberko. - Yurayt Publishing House, 2020. — 219 p.
8. Fundamentals of social entrepreneurship: a textbook for universities / E. M. Bely [and others]; edited by E. M. Bely. - Yurayt Publishing House, 2022. — 178 p.
9. Handbook of an entrepreneur: a practical guide / O.S. Bobrova, S.I. Tsybukov, I.A. Bobrov. - Yurayt Publishing House, 2021. — 330 s.
10. Hisrich, R.D. (2013) *International entrepreneurship: starting, developing, and managing a global venture*. 2nd ed. Thousand Oaks, Calif: SAGE.
11. Innovative entrepreneurship: textbook and workshop for secondary vocational education / V. Ya. Gorfinkel [and others]; edited by V. Ya. Gorfinkel, T. G. Popadyuk. - Yurayt Publishing House, 2022. — 523 p.
12. Lussier, R.N., Corman, J. and Kimball, D.C. (2015) *Entrepreneurial new venture skills*. 3. ed. New York, NY [u.a.]: Routledge.
13. Mariotti, S. and Glackin, C. (2015) *Entrepreneurship & small business management*. Second edition. Hoboken, New Jersey: Pearson Education Inc.



14. Organization of commercial activity: textbook and workshop for secondary vocational education / Bobrova, O.S., Tsybukov, S.I., Bobrov, I.A. Bobrova, O.S., Tsybukov, S.I., Bobrov, I. - Yurayt Publishing House, 2021. — 332 p.
15. Process approach to management. Modeling of business processes / V.V. Repin. - M.: Mann, Ferber, 2022. - 544 p.
16. Read, S. (2011) *Effectual entrepreneurship*. Abingdon, Oxon: Routledge.
17. Reengineering of business processes: Textbook for university students / O.S. Rudakov. - M.: UNITY-DANA, 2022. - 343 p.
18. Spinelli, S. and Adams, R. (2012a) *New venture creation: entrepreneurship for the 21st century*. 9th international ed. New York, N.Y.: McGraw-Hill/Irwin.

